

„Buna zi de mîine“ de Radu F. Alexandru

O intuiție cu „marca Ecaterina Oproiu“ relevă, în teatrul lui Radu F. Alexandru, o inspirată investigație a naturii umane, și, *poate, a propriului său eu* (s.n.). Cea din urmă caracterizare imi pare perfect adecvată piesei cu care se deschide volumul *Buna zi de mîine*. Cunoaștem, în *Saltimbancii*, trei personaje (mari singurătăți legate, parcă, printr-un blestem, la aceeași galleră, ascultînd de aceeași lege, a fluturului fascinat de flacără), care desfășoară în fața noastră un adevărat „dans al morții“. Referințele la social nu sînt absente. Mai pronunțate și concludente par însă cele de domeniul biografiei strict personale: nefericite eredități, complexe familiale și individuale, angajări în „pariuraj americane“. E drept, piesa la care ne referim ar putea fi citită și ca o dramă a neputinței și neîncrederii, ori ca o ecuație variabilă, metafora unei relații complexe sub semnul jocului dominației, autorității și puterii. Ea pare a izvorî, însă, mai ales, dintr-o taină a ființei, o taină pe care autorul simte nevoia (cu disperarea pe care o va fi încercat și cel care deținea secretul lui Midas) să o mărturisească — în acea formă de maximă audiență (care e teatrul), și totodată de maximă discreție (care e *Saltimbancii*, piesă plină de subtexte, ambiguități, în care dialogurile au inflexiuni esoterice). Această confesiune mascată nu urmărește o sfidare a accepțiunilor comune, ci mai degrabă, asemeni psihodramei, o exorcizare a demonilor, o purificare de spaimă.

Saltimbancii figurează teme ce vor reveni în volum, în felurite configurații, implicate într-o problematică socială și istorică: relații de dominație secretă; frica și incertitudinea — ca sentimente dominante, iubirea — remediu iluzoriu al unei boli cronice; dragostea — ură și atracția — respingere.

Piesele ce urmează *Saltimbancilor* atestă mișcarea energetică a dramaturgului dinspre abisurile sinelui spre lume, „jungul drum al nopții către ziua“ de ieri, de azi, de mîine; progresul scriitorului în direcția obiectivizării obsesiilor sale și a capacității de a sta „cu fața spre ceilalți“.

Regăsim și în *Mansarda* o lume de eșuați, ratați, oameni cu resorturile vitale tăiate și siguranțele arse. Dar dacă vocea lui Mătușoiu a fost alterată de un bisturiu (accident chirurgical), iar universul Anei Cleja, tulburat de un șoc sufleteș, Dinu Greceanu este o victimă a unor practici reprobabile dintr-o perioadă revoluță, iar Comănescu, unul dintre cei ilustrînd, indirect, abuzul de putere.

Urmărim povestea contribuției la o cumplită inscenare — accentul căzînd pe imposibilitatea anulării consecințelor ei și pe ireversibilitatea consecințelor ei. Erija-re la Greceanu în judecator nu fi aduce necesara eliberare. Pe de altă parte (prins în capcană și eliberat, ca un erou al lui Villiers de L'Isle-Adam sub controlul Marelui Inchizitor), „călăul“ va simți nevoia de a se crampona și a găsi o justificare măcar în victimă (ceea ce amintește finalul „Fețele tăcerii“ lui A. Buzura). *Buna zi de mîine* nu poate exista fără să știm nimic despre trecut. Și, parcă, tocmai de aceea, „mărturisitorul“ din *Saltimbancii* a devenit, asemeni lui D. R. Popescu și atîtor romancieri, un cronicar al istoriei ca problemă, a unor vremuri și împrejurări ce nu trebuie ignorate, ci cunoscute și judecate.

Altă ipostază a dramaturgului relevată în volum este aceea a „anchetatorului“ și „acuzatorului public“. Obiectul demersului său analitic, în *Omul care face minuni*: „orice fel de schilodire a omului este iremediabilă“, iar mutilările, alienarea, se pot perpetua — și nu oricum, ci acceptate ca ceva firesc, fără probleme de conștiință.

S-a remarcat, nu o dată, subtilitatea analizei sufletești și a investigației etice din acest volum. Observația e perfect adevărată, nu și cea cu privire la tipul teatrului scris de Radu F. Alexandru. Dacă e un psiholog și un moralist, Radu F. Alexandru e unul sceptic. Ce altceva semnifică fraternizarea în suferință a eroilor săi, decît relativizarea culpei individului, mai exact a primatului vinei lui? Aparent tradițional, psihologic, de investigație etică, desfășurată pe o posi-

bilă secvență a realității concrete, teatrul lui Radu F. Alexandru este unul de construcție, metaforic, în care mai important decât ce se vede este planul doi, în care, mai importantă decât personajele, este *situația*, în care (fără ca problema responsabilității să nu implice și individul), mai hotărîtor decât omul, e mecanismul istoric, social, politic cu care acesta se confruntă.

În *Mărturisirea*, vedem cum, sub imperiul fricii, cei mai atașați și tandri iubii devin, brusc, lași, poltroni, decizindu-se subit unul de altul. O judecată despre vocația compromisului, a lașității, despre iluzoriul, inconsistența oricărei relații umane nobile? Nu în primul rînd. *Mărturisirea* e piesa fragilității acestei dimensiuni; ea arată cît de ușor poate fi răstălmăcit adevărul, și mistificat și pervertit, terorizat, manipulat, omul singur (temă care, îl va reține și în piesele următoare); cît de mult depinde comportamentul individual de climatul în care se manifestă, de sistemul la care se raportează. Pledoaria este implicită, dar clară: necesitatea de a veghea.

„Omul e liber și vrea să știe de ce e în stare“ ar putea fi motto-ul lui *Dinu* — nu numai una dintre cele mai bune din volum, ci, poate, printre cele mai interesante piese românești contemporane despre raporturile dintre generații. Se pune aici, la nivelul individului, problema necesității unui statut de independență, a dreptului la autodefinire, prin opțiune proprie și experiment existențial și social.

În *Dinu*, o morală a necesității este înlocuită (în stadiul actual al evoluției societății) cu una a libertății. Mai presus de determinare s-a creat cadrul care asigură dreptul și posibilitatea alegerii. Fără a exclude însă responsabilitatea (deopotrivă individuală și socială, și, mai departe, istorică), acest drept presupune repunerea în discuție și chiar amendarea parțială a căilor înaintașilor.

Dramaturg de reală vocație și certă înzestrare, mai presus de orice o conștiință dramatică aliată cu o inteligență pătrun-

zătoare și extrem de trează, deopotrivă arhitect al simili-vieții și eșafodajului ideii, matematician al construcției dramatice de o rigoare ce frizează uneori răceala, Radu F. Alexandru e un scriitor cu o mare acuitate și precizie a văzului și cu un deosebit simț al fineții și armonizării vocilor, ca și al tuturor semnelor teatrale. (O pildă în acest sens: *Iubirile Anei Stoica*). Sub raport estetic, se cuvine subliniată, odată cu calitatea observației, minuția detaliilor, bogăția gesturilor, a indicațiilor de mișcare — mișcare ce susține sau descumpănește, activează sau deritimează partenerul, umple, ori dă sens tăcerilor. De asemeni: firescul dialogului, oralitatea replicii, diferențierea ei — conform gradului de instrucție al personajelor, de extracției sociale foarte diferite.

Rar întâlnești o carte care să fie, într-o asemenea măsură, expresia aspirației la autenticitate, și totodată a voinței de semnificare și sens, care să țîșnească din șocurile datelor și experienței personale, devenite obsesive, și să tindă totodată spre figurarea unor probleme fundamentale, care să investigheze și să „pună în scenă“, atîtea fețe ascunse ale psihologiilor umane, și care, în același timp, să figureze, prin ele, valoarea hotărîtoare a unor împrejurări ale istoriei și devenirii sociale.

Rar întâlnești un volum de teatru care (prin subiecte atît de diferite, destule noi, destule înnoite prin demers estetic) să angajeze în fond conflicte ce țin nu numai de întrebări și dileme, ci chiar de sensul existenței omului contemporan.

Expresie a unui teatru grav și profund, tensionat interior pînă la paroxism, unitar și ferm stilistic și, în același timp, atît de divers prin subiecte, medii, teme, și mai ales idei și mesaje, de o puternică teatralitate, *Buna zi de mîine* surprinde chiar și pe cei ce cunoșteau separat mai multe dintre scrierile lui Radu F. Alexandru, argumentînd, odată cu talentul autorului, valoarea tinerei generații de dramaturgi, necesitatea creditării lor, prin publicare și prin transfigurare scenică.

